

PRAVOSODNO SODELOVANJE V CIVILNIH ZADEVAH

Prosto gibanje blaga, storitev, kapitala in oseb čez meje se stalno povečuje. V civilnih zadevah s čezmejnimi učinki Evropska unija razvija pravosodno sodelovanje ter gradi povezave med različnimi pravnimi sistemi. Glavni cilji tega sodelovanja so zagotavljanje pravne varnosti ter enostavnega in učinkovitega dostopa do sodnega varstva, kar pomeni določitev pristojnega sodišča, jasno opredelitev prava, ki se uporablja, ter hitro in učinkovito priznanje in izvršitev sodnih odločb.

PRAVNA PODLAGA

Člen 81 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU); protokola št. 21 in 22, priložena pogodbama.

CILJI

Na evropskem območju pravice posameznikom ne bi smeli preprečevati, da uveljavljajo svoje pravice, niti jih od tega odvrčati. Nezdržljivost in zapletenost pravnih ali upravnih sistemov v državah članicah ne bi smela biti ovira. Zakonodaja na tem občutljivem področju zajema klasično civilno pravo, ki vključuje širok spekter področij, od družinskega do prodajnega prava. Zajema tudi procesno pravo, ki je bilo do nedavnega v izključni domeni držav članic. Področje zasebnega pogodbenega prava v EU spada pod civilno pravo EU, vendar je tesno povezano s prostim pretokom blaga in storitev, zato ga urejajo določbe Pogodbe o enotnem trgu (2.1.7.).

Namen zasebnega mednarodnega prava je obravnavati čezmejne vidike vseh vprašanj, ki se nanašajo na odnose med posamezniki, kot so družinsko, lastninsko in pogodbeno pravo. Družinskopravne ukrepe s čezmejnimi učinki mora Svet sprejeti soglasno (člen 81(3)(2) PDEU). Glavni orodji za lajšanje čezmejnega dostopa do pravnega varstva sta načelo vzajemnega priznavanja, ki temelji na zaupanju med državami članicami, in neposredno pravosodno sodelovanje med nacionalnimi sodišči.

Z ukrepi Evropske unije na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah bi morali doseči predvsem naslednje cilje:

- zagotoviti državljanom visoko raven pravnega varstva v čezmejnih odnosih na področju civilnega prava,
- zagotoviti državljanom enostaven in učinkovit dostop do sodnega varstva v civilnih zadevah za reševanje čezmejnih sporov,
- poenostaviti instrumente čezmejnega sodelovanja med nacionalnimi sodišči v civilnih zadevah ter

— podpirati usposabljanje sodnikov in sodnega osebja.

Vsak zakonodajni akt, ki se pripravlja, je treba poslati nacionalnim parlamentom (člen 12 Pogodbe o Evropski uniji (PEU)). Poleg tega imajo nacionalni parlamenti pravico, da nasprotujejo odločitvam o nekaterih vidikih družinskega prava s čezmejnimi učinkom. Te odločitve se lahko sprejmejo z rednim zakonodajnim postopkom, če jim noben nacionalni parlament ne nasprotuje (člen 81(3)(3) PDEU).

DOSEŽKI

A. Razvoj primarne zakonodaje na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah

V času sprejetja ustanovne pogodbe pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah ni bilo med cilji Evropske skupnosti. Vseeno pa je člen 220 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti določal, da morajo države članice poenostaviti formalnosti, ki urejajo vzajemno priznavanje ter izvrševanje sodb in rzsodb. Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah je uradno postalo eno od področij delovanja EU z Maastrichtsko pogodbo, in sicer v medvladnem okviru „pravosodja in notranjih zadev“ (1.1.3.). Z Amsterdamsko pogodbo je pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah pristalo na področju delovanja Skupnosti, saj se je iz Pogodbe o Evropski uniji prestavilo v Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti, vendar zanj ni veljala metoda Skupnosti. S Pogodbo iz Nice (1.1.4.) je postalo mogoče, da se ukrepi s področja pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah, razen na področju družinskega prava, sprejemajo po postopku soodločanja.

Evropski svet je na zasedanju v Tampereju oktobra 1999 postavil temelje evropskega območja pravice. Ko je bilo ugotovljeno, da se ta program ne izvaja v zadostni meri, je bil na Evropskem svetu v Haagu novembra 2004 določen nov akcijski načrt za obdobje 2005–2010. V haaškem programu je poudarjeno, da je treba dokončno vzpostaviti vzajemno priznavanje in ga razširiti tudi na nova področja, kot so družinsko premoženje, dedovanje in oporoke. Temu je sledil stockholmski program, ki je bil kažipot prihodnjemu razvoju območja svobode, varnosti in pravice v petletnem obdobju 2010–2014.

Lizbonska pogodba (1.1.5.) je za vse ukrepe na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah uvedla redni zakonodajni postopek, le za družinsko pravo je obveljal posebni zakonodajni postopek: Svet odloča soglasno po posvetovanju z Evropskim parlamentom.

Poudariti je treba, da imata v skladu s protokoloma 21 in 22 k pogodbama Danska in Irska pravico do izvzetja iz uporabe naslova V dela 3 PDEU (območje svobode, varnosti in pravice). Irska ima fleksibilno pravico do izvzetja iz zakonodaje, sprejete na tem področju, kar ji omogoča izvzetje iz zakonodaje in zakonodajnih pobud za vsak primer posebej (protokol št. 21 Lizbonske pogodbe). Pravica do izvzetja za Dansko je bolj toga, kar pomeni, da sploh ne sodeluje pri politiki območja svobode, varnosti in pravice. Pri pogajanjih o Lizbonski pogodbi je Danska dobila možnost preoblikovanja svoje pravice do izvzetja v bolj fleksibilno, ki bi bila podobna irski (protokol št. 22). 3. decembra 2015 je izvedla referendum o uveljavitvi te možnosti (4.2.1.), ki jo je zavrnilo 53 % volivcev.

B. Glavni sprejeti pravni akti

1. Določitev pristojnega sodišča, priznavanje in izvrševanje sodb in zunaj sodnih odločitev

Glavni instrument na tem področju je [Uredba \(EU\) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah \(uredba Bruselj I\)](#). Cilj uredbe je uskladiti pravila o sporu o pristojnosti sodišč v državah članicah ter poenostaviti in pospešiti priznavanje in izvrševanje odločb v civilnih in gospodarskih zadevah. Določbe uredbe Bruselj I dopolnjuje [Uredba Sveta \(ES\) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo](#) (uredba Bruselj IIa). Vse večja mobilnost pomeni, da družinske vezi nastajajo med posamezniki različnih narodnosti. Pari, v katerih sta osebi različnih narodnosti, morajo vedeti, kako naj poimenujejo svoje otroke, razvezane osebe pa morajo imeti možnost, da začnejo novo življenje v drugi državi, ne da bi izgubile stike z njimi. Kar zadeva otroke, ki jih ugrabi eden od staršev, haaška konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok^[1] (ki je imela oktobra 2018 99 držav pogodbenic, vključno z vsemi državami članicami), temelji na zelo enostavnem cilju: hitri vrnitvi ugrabljenega otroka. Hkrati je bila [uredba Bruselj IIa](#) nedavno prenovljena in velja od junija 2019^[2]. Eden glavnih ciljev prenovitve je bil izboljšati pravne predpise, ki ščitijo otroke v čezmejnih sporih glede starševske odgovornosti in na primer zadevajo pravico do varstva in vzgoje, pravico do stikov in protipravni odvzem.

Da bi omogočili lažjo mednarodno izterjavo dolgov v preživninskih zadevah, je Svet decembra 2008 sprejel [Uredbo \(ES\) št. 4/2009](#). Ta uredba v enem instrumentu združuje pravila o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju nacionalnih organov. Da bi se izboljšali učinkovitost in uspešnost čezmejnih postopkov zaradi insolventnosti, je Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (EU) 2015/848 z dne 20. maja 2015 o postopkih v primerih insolventnosti določila enotna pravila o sodni pristojnosti, priznavanju in veljavni zakonodaji na tem področju. Da bi se odpravil postopek o priznavanju izvršljivosti tuje sodne odločbe v zvezi z izvršbo nespornih zahtevkov, sta Parlament in Svet sprejela [Uredbo \(ES\) št. 805/2004](#), ki uvaja evropski nalog za izvršbo nespornih zahtevkov. [Uredba Evropskega parlamenta in Sveta \(EU\) št. 650/2012](#) o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju je namenjena odpravljanju ovir, s katerimi se državljani srečujejo pri uveljavljanju svojih pravic v okviru mednarodnega dedovanja.

Zaradi različnih pravnih posledic, ki nastanejo zaradi drugačnih značilnosti zakonske zveze in registrirane partnerske skupnosti, je Komisija leta 2011 predstavila ločena predloga uredb v zvezi s premoženjskimi razmerji mednarodnih parov. Oba obravnavata pristojnost, pravo, ki se uporablja, ter priznavanje in izvrševanje

[1]Konvencija z dne 25. oktobra 1980 o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok.

[2]Uredba Sveta z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok (prenovitev) – UL L 178, str. 1 (2019).

sodnih odločb na področju premoženjskih razmerij – prvi med zakoncema, drugi pa v registriranih partnerskih skupnostih.

2. Harmonizacija kolizijskih pravil

Na ravni EU so bili sprejeti številni instrumenti za obravnavanje ključnih vprašanj na področju mednarodnega zasebnega prava (uredbe Bruselj in Rim). Evropski parlament in Svet sta 17. junija 2008 sprejela [Uredbo \(ES\) št. 593/2008 o pravu, ki se uporablja za pogodbeno obligacijska razmerja \(uredba Rim I\)](#). Sprejetje [Uredbe \(ES\) št. 864/2007 z dne 11. julija 2007 o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti \(uredba Rim II\)](#) je omogočilo vzpostavitev enotnih kolizijskih pravil za nepogodbene obveznosti v civilnih in gospodarskih zadevah. Namen uredbe je izboljšati pravno varnost in predvidljivost izida pravde. Kolizijska pravila, ki veljajo za preživninske zadeve, so določena v Uredbi Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah. Svet je na področju prava, ki se uporablja za razvezo in prenehanje življenjske skupnosti, decembra 2010 sprejel [Uredbo \(EU\) št. 1259/2010](#), s katero je bil uveden jasen in celovit pravni okvir na področju razvez in prenehanja življenjske skupnosti. V zvezi z mednarodnim dedovanjem Uredba (EU) št. 650/2012 med drugim določa pravo, ki se uporablja.

3. Poenostavitev dostopa do pravnega varstva

Da bi izboljšali dostop do pravnega varstva v čezmejnih sporih, je Svet sprejel Direktivo 2003/8/ES, ki določa minimalna skupna pravila v zvezi s pravno pomočjo v teh sporih. Namen direktive je zagotoviti „ustrezno“ raven pravne pomoči v čezmejnih sporih za vse osebe, ki nimajo zadostnih sredstev. Da bi evropskim podjetjem in državljanom omogočili lažji in učinkovitejši dostop do pravnega varstva, so bila na ravni Evropske unije uvedena skupna procesna pravila za poenostavitev in pospešitev postopkov v čezmejnih sporih majhne vrednosti in za čezmejno izterjavo nespornih denarnih zahtevkov na celotnem ozemlju Evropske unije. Ta pravila so zapisana v [Uredbi \(ES\) št. 861/2007](#) o uvedbi evropskega postopka v sporih majhne vrednosti in [Uredbi \(ES\) št. 1896/2006](#) o uvedbi postopka za evropski plačilni nalog. Ti postopki kot neobvezna alternativa dopolnjujejo postopke, ki obstajajo po nacionalnem pravu držav članic. [Direktiva 2008/52/ES](#) določa skupna pravila za nekatere vidike mediacije v civilnih in gospodarskih zadevah, da bi povečali pravno varnost in posledično spodbudili uporabo tega načina reševanja sporov.

4. Instrumenti čezmejnega sodelovanja med nacionalnimi sodišči v civilnih zadevah

Člen 81(2)(a) in (c) PDEU Parlamentu in Svetu tudi nalaga, da sprejmeta ukrepe za zagotavljanje vzajemnega priznavanja in izvrševanja sodb ter združljivosti nacionalnih določb o kolizijskih pravilih ter konfliktu pristojnosti. Namen Uredbe (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 (ki je trenutno v postopku pregleda) je poenostaviti in pospešiti vročanje sodnih in izvensodnih dokumentov med državami članicami in tako povečati učinkovitost in hitrost sodnih postopkov. Da bi se poenostavilo in pospešilo sodelovanje med sodišči držav članic pri pridobivanju dokazov v civilnih ali gospodarskih zadevah, je Svet sprejel Uredbo (ES) št. 1206/2001. Parlament trenutno čaka na stališče Sveta o predlogih Komisije

[COM\(2018\)0378](#) in [COM\(2018\)0379](#)^[3]. Za izboljšanje, poenostavitev in pospešitev pravosodnega sodelovanja med državami članicami ter za spodbujanje dostopa do pravice državljanom, ki so vpleteni v čezmejne spore, je bila z [Odločbo Sveta 2001/470/ES z dne 28. maja 2001](#)^[4] oblikovana [evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah](#). Mrežo sestavljajo kontaktne točke, ki so jih določile države članice, osrednje oblasti, kot jih predvidevajo nekateri instrumenti Unije, sodniki, zadolženi za vzdrževanje stikov, ter vsi organi, odgovorni za pravosodno sodelovanje med državnimi subjekti (sodišča in osrednje oblasti). Odločba št. 2001/470/ES je bila spremenjena z Odločbo št. 568/2009/ES z dne 18. junija 2009, katere namen je bil razširiti in okrepiti naloge evropske pravosodne mreže v civilnih in gospodarskih zadevah. Pomembna novost, ki jo uvaja nova odločba, je odpiranje pravosodne mreže za predstavnike pravosodnih poklicev, zlasti pravnike, notarje, sodne izvršitelje in odvetnike.

Razvoj uporabe informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri delu v pravosodju je še eno orodje za poenostavitev pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah. Projekt se je začel junija 2007 in je prerasel v evropsko strategijo na področju e-pravosodja. Orodja e-pravosodja so [evropski portal e-Justice](#), ki naj bi državljanom in podjetjem v vsej Uniji olajšal dostop do sodnega varstva, povezanost nacionalnih sodnih evidenc na evropski ravni, boljša uporaba videokonferenc v sodnih postopkih ter nova prevajalska orodja, kot so samodejno prevajanje, dinamični obrazci in evropska baza podatkov o sodnih prevajalcih in tolmačih. Letni [pregled stanja na področju pravosodja](#), ki ga opravi Komisija, je neformalno orodje, katerega namen je EU in državam članicam pomagati do učinkovitejšega pravosodja tako, da daje na voljo objektivne, zanesljive in primerljive podatke o kakovosti, neodvisnosti in učinkovitosti pravosodnih sistemov v vseh državah članicah. Ti podatki so nujni za reforme nacionalnih pravosodnih sistemov.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Razen na področju družinskega prava, kjer Svet ukrepa soglasno in se s Parlamentom le posvetuje, se za pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah uporablja redni zakonodajni postopek. Parlament je imel pomembno vlogo pri oblikovanju vsebine zakonodajnih instrumentov, opisanih v tem besedilu. V preteklosti je opazil, da je treba imeti pravo evropsko pravosodno kulturo, da bi državljani lahko izkoristili vse prednosti, ki jim jih omogočajo pravice iz pogodb. Ena od najpomembnejših sestavin s tega področja je usposabljanje, zlasti v pravosodju. Junija 2013 je Parlament sprejel resolucijo o izboljšanju dostopa do pravnega varstva: pravna pomoč v čezmejnih civilnih in gospodarskih sporih^[5].

[3] Zakonodajna resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. februarja 2019 o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 1206/2001 z dne 28. maja 2001 o sodelovanju med sodišči držav članic pri pridobivanju dokazov v civilnih ali gospodarskih zadevah in Zakonodajna resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. februarja 2019 o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta o vročanju sodnih in izvensodnih pisanj v civilnih ali gospodarskih zadevah v državah članicah („vročanje pisanj“).

[4] [Odločba št. 568/2009/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o spremembah Odločbe Sveta 2001/470/ES o ustanovitvi Evropske pravosodne mreže v civilnih in gospodarskih zadevah](#).

[5] UL C 65, 19.2.2016, str. 12.

Kar zadeva področje pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov, ki zajema tako premoženjska razmerja med zakoncema kot premoženjskopravne posledice registriranih partnerskih skupnosti, je Parlament leta 2013 odobril osnutka aktov, vendar sta bila več let blokirana v Svetu. Tako se je 20 držav članic dogovorilo za okrepljeno sodelovanje (člen 20 PEU) in nadaljevalo obravnavo osnutka zakonodaje. Komisija je v začetku leta 2016 pripravila nova predloga aktov, ki temeljita na glasovanju Parlamenta in predhodno doseženih kompromisov. [Uredba Sveta \(EU\) 2016/1103 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja sodnih odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema](#) je bila končno sprejeta 24. junija 2016.

Parlament je v zvezi s postopki pred civilnimi sodišči v Evropski uniji julija 2017 v skladu s členom 225 PDEU pozval Komisijo, naj do 30. junija 2018 na podlagi člena 81(2) PDEU pripravi predlog zakonodajnega akta o skupnih minimalnih standardih za civilne postopke^[6]. Namen besedila predlagane direktive EU, ki je priložena resoluciji Parlamenta, je približati sisteme civilnega postopka tako, da se zagotovi polno spoštovanje pravice do poštenega sojenja, kot je priznana v členu 47 Listine EU o temeljnih pravicah in členu 6 Evropske konvencije o človekovih pravicah (4.1.2.), z določitvijo minimalnih standardov v zvezi z začetkom, potekom in zaključkom civilnih postopkov pred sodišči in tribunali držav članic.

Leta 1987 je bil ustanovljen institut mediatorja Evropskega parlamenta za mednarodne starševske ugrabitve otrok, da bi pomagali otrokom iz zakonov oziroma zvez, kjer sta starša različnih narodnosti, in ki so žrtve starševskih ugrabitev. Funkcija, ki jo vedno opravlja poslanec Evropskega parlamenta z aktivnim mandatom, je bila aprila 2018 v času mandata Elisabeth Morin-Chartier preimenovana v „[koordinatorja Evropskega parlamenta za otrokove pravice](#)“, da bi se odražal razvoj mandata, dodeljenega funkciji, in zajele otrokove pravice.

Od julija 2019 je koordinatorica Evropskega parlamenta za otrokove pravice Ewa Kopacz. Pred njo so bile na to mesto imenovane Anna Maria Corazza Bildt (2019), Elisabeth Morin-Chartier (2017–2019), Mairead McGuinness (2014–2017), Roberta Angelilli (2009–2014), Evelyne Gebhardt (2004–2009), Mary Banotti (1995–2004) in Marie-Claude Vayssade (1987–1994).

Udo Bux
02/2020

[6]Resolucija Evropskega parlamenta z dne 4. julija 2017 s priporočili Komisiji o skupnih minimalnih standardih za civilne postopke v Evropski uniji (UL C 334, 19.9.2018, str. 39).

